

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ЦЕНТР ІНДУСТРІАЛЬНИХ
ПРОБЛЕМ РОЗВИТКУ**

АНАЛІТИЧНА ЗАПИСКА

**ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО ВДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОГО
РЕГУЛЮВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В СФЕРІ
ТЕПЛОЕНЕРГЕТИКИ**

Харків, 2021

ЗМІСТ

ВСТУП	3
ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОГО СТАНУ ЦЕНТРАЛІЗОВАНОГО ТЕПЛОПОСТАЧАННЯ.....	4
НЕДОЛІКИ ТА НАПРЯМКИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ДІЮЧОГО МЕХАНІЗМУ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В СФЕРІ ТЕПЛОПОСТАЧАННЯ.....	6
ВИСНОВКИ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ.....	16
СПИСОК ДЖЕРЕЛ	19

ВСТУП

Системи централізованого теплопостачання населених пунктів набули розповсюдження в Україні ще за радянських часів. На даний час в Україні діє понад 1600 підприємств комунальної теплоенергетики, які надають послуги з централізованого теплопостачання та гарячого водопостачання [1]. З загального житлового фонду України більше 47 % квартир обладнані гарячим водопостачанням і центральним опаленням [2]. Згідно Енергетичного балансу України за 2019 р. [3] річний обсяг виробництва теплоенергії складає 6670 тис. Гкал. в 2019 р.

Переважає більшість підприємств теплоенергетики знаходяться в комунальній власності відповідних територіальних громад, але діяльність в сфері теплопостачання підлягає державному регулюванню [4], механізм якого орієнтований виключно на адміністративні методи управління. Такий механізм державного регулювання є однією з причин, того що сучасний стан теплопостачання населених пунктів України характеризується наступними рисами:

з боку споживачів – незадоволеність вартістю, якістю і надійністю послуг;

з боку виробників і постачальників теплоенергії – критичний рівень фізичного зносу обладнання, збитковість абсолютної більшості підприємств та їх балансування на грані банкрутства.

У даній аналітичній записці наведено аналіз сучасного стану централізованого теплопостачання, проаналізовані недоліки державного регулювання інвестиційної діяльності. На підставі проведеного аналізу розроблені пропозиції щодо вдосконалення державного регулювання діяльності в сфері теплопостачання.

ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОГО СТАНУ ЦЕНТРАЛІЗОВАНОГО ТЕПЛОПОСТАЧАННЯ

За даними Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг (далі – НКРЕКП) зношеність основних фондів найбільших ТЕЦ України складає 70 – 80 % [5]. В сфері виробництва, транспортування і постачання теплоенергії за даними річних звітів НКРЕКП простежується аналогічне становище – табл. 1 [5].

Таблиця 1

Дані про технічний стан основних засобів ліцензіатів НКРЕКП

Рік, за який надано звіт	Стан основних засобів
2017	З 23 тис км тепломереж 69 % підлягають реконструкції (модернізації)
2018	З загальної кількості котлів 5,2 тис. од., підлягають реконструкції (модернізації) 2,1 тис. од.; З 13,7 тис. км тепломереж (в однотрубному вимірі) 9,4 тис. км знаходяться в експлуатації понад 25 років
2019	44,5 % котлів знаходяться в експлуатації більше 30 років; 83,9 % тепломереж знаходяться в експлуатації більше 25 років

Такий рівень зносу обладнання теплопостачання потребує високої активності інвестиційної діяльності. За висновками НКРЕКП (річний звіт за 2018 р.): «орієнтовна вартість модернізації/реконструкції теплових мереж, які відпрацювали свій нормативний термін експлуатації, становить близько 56,3 млрд грн (із розрахунку 6,0 тис. грн за 1 м трубопроводу). Кошти підприємств, що можуть бути використані для цілей відновлення основних засобів, становлять близько 0,4 млрд грн, що приблизно у 141 раз (у залежності від вартості робіт за 1 м трубопроводу) менше за необхідну для модернізації/реконструкції теплових мереж суму» [5].

Диспропорції між наявними коштами та потребою в інвестиційних ресурсах пояснюється фінансовим станом підприємств теплоенергетики. Аналіз фінансової звітності за 2020 р. найбільших підприємств

теплопостачання, виконаний авторами, показує, що з 26 найкрупніших виробників теплоенергії (крім ТЕЦ, ТЕС, АЕС і когенераційних установок) 20 є збитковими; загальна річна сума збитків цих підприємств у 2020 р. склала 5000,4 млн грн.

Відсутність прибутку унеможливорює належне фінансування інвестиційної діяльності. Наслідком збитковості підприємств теплопостачання є відсутність можливостей щодо залучення кредитних коштів.

Висока частка обладнання відпрацювала нормативний ресурс (табл. 1), тобто є повністю амортизованим, і подальше нарахування амортизації при експлуатації цього обладнання не здійснюється. Таким чином, амортизація, що нараховується на не зношені основні засоби, не може розглядатись як повноцінне джерело відтворення основних фондів.

Ще однією проблемою підприємств теплоенергетики є значні суми кредиторської і дебіторської заборгованості:

кредиторська заборгованість: за даними Асоціації міст України заборгованість теплопостачальницьких підприємств за спожитий природний газ на середину 2021 р. складає понад 50 млрд грн, у тому числі 30 млрд грн – за рахунок різниці в тарифах минулих років, коли тарифи були нижчі економічно обґрунтованого рівня [6];

дебіторська заборгованість: за даними Держстату України на кінець червня 2021р. заборгованість населення за постачання теплової енергії та гарячої води склала 21,5 млрд грн [7].

Такі суми заборгованості також гальмують подальший розвиток підприємств теплоенергетики.

Вихід з ситуації, що склалася, слід шукати у вдосконаленні механізму державного регулювання.

НЕДОЛІКИ ТА НАПРЯМКИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ДІЮЧОГО МЕХАНІЗМУ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В СФЕРІ ТЕПЛОПОСТАЧАННЯ

Засади державного регулювання діяльності у сфері теплопостачання визначені Законом України «Про теплопостачання» [4], згідно з яким формами державного регулювання є, зокрема, ліцензування окремих видів господарської діяльності в сфері теплопостачання і регулювання інвестиційної діяльності теплопостачальницьких підприємств. Здійснюється державне регулювання НКРЕКП і виконавчими органами місцевої влади, розподіл повноважень між якими здійснюється відповідно до Ліцензійних умов [8].

З липня 2021 р. (після внесення змін до Ліцензійних умов [9]) усі повноваження щодо регулювання інвестиційної діяльності в сферах виробництва, транспортування і постачання теплоенергії передані на рівень місцевих органів влади. За НКРЕКП лишилися повноваження з ліцензування і регулювання інвестиційної діяльності тільки ТЕЦ і когенераційних установок.

Згідно з Законом України «Про теплопостачання» [4] інвестиційна діяльність здійснюється шляхом розробки і реалізації інвестиційної програми, під якою розуміється «комплекс заходів, затверджений в установленому порядку, для підвищення рівня надійності та забезпечення ефективної роботи систем централізованого теплопостачання, який містить зобов'язання суб'єкта господарювання у сфері централізованого теплопостачання щодо будівництва (реконструкції, модернізації) об'єктів у цій сфері, поліпшення якості послуг, з відповідними розрахунками та обґрунтуваннями, а також зазначенням джерел фінансування та графіка виконання» [4]. Розробка, затвердження, фінансування і контроль виконання інвестиційних програм здійснюється відповідно до Порядків, затверджених органами виконавчої влади [10-12].

Згідно з діючими нормативно-правовими актами:

- ✓ інвестиційна програма розробляється і затверджується суб'єктом господарювання у сфері теплопостачання.
- ✓ затверджена інвестиційна програма надається на погодження до органу місцевого самоврядування
- ✓ орган місцевого самоврядування розглядає та погоджує інвестиційну програму протягом 30 календарних днів з дати її отримання. Якщо підприємство є ліцензіатом НКРЕКП, то розроблена та погоджена інвестиційна програма надається на затвердження до НКРЕКП.
- ✓ наявність затвердженої і погодженої інвестиційної програми є обов'язковою умовою для здійснення відповідної діяльності;
- ✓ суб'єкт господарювання для проведення розрахунків за інвестиційними програмами відкриває спеціальний (далі – «інвестиційний») рахунок. На зазначений рахунок суб'єкт господарювання перераховує кошти в обсязі, передбаченому в установлених тарифах для виконання інвестиційних програм у сфері теплопостачання. Власник інвестиційного рахунку зобов'язаний використовувати кошти, що перебувають на цьому рахунку, виключно для виконання інвестиційних програм.

Порядки, що встановлюють процедуру розробки і затвердження інвестиційних програм ліцензіатів НКРЕКП [11] і ліцензіатів обласних державних адміністрацій [12], не мають принципових відмінностей і практично співпадають за змістом. Тому, аналіз впливу Порядку [11], на інвестиційну діяльність ліцензіатів НКРЕКП дозволяє визначити типові проблеми, характерні для усіх підприємств теплопостачання.

Показники інвестиційної діяльності ліцензіатів НКРЕКП (великих підприємств теплопостачання) щорічно узагальнюються у звітах національного регулятора [5]. Аналіз даних річних звітів НКРЕКП за 2014-2020 рр. дозволяє ідентифікувати ряд проблем, що гальмують інвестиційні процеси та причини їх виникнення – табл. 2.

Проблеми і причини низької інвестиційної активності підприємств теплопостачання

Проблема	Причини
Велика кількість підприємств, що не мають затвердженої інвестиційної програми	Недосконалість порядку планування інвестиційної діяльності; Складність розробки, погодження і затвердження інвестиційної програми
Невеликі (у порівнянні з обсягами діяльності) суми інвестиційних програм	Збитковість підприємств і значний рівень зносу обладнання не дозволяють сформувавши достатній інвестиційний ресурс за рахунок амортизаційних відрахувань і чистого прибутку
Систематичне невиконання інвестиційних програм	Недосконалий порядок перерахування коштів на інвестиційний рахунок; Ускладнені вимоги до фінансування окремих заходів інвестиційної програми;

Сутність цих проблем та напрямки їх вирішення полягають у наступному.

Перше. Недосконалість порядку планування інвестиційної діяльності полягає в короткостроковості її планування. Порядки [10-12] оперують виключно термінами «плановий період», «період дії інвестиційної програми», «прогнозний період», які дорівнюють календарному року.

Можливість середньострокового планування розвитку систем теплопостачання передбачена Законом про теплопостачання [4]. У статті 7 цього Закону у якості одного з основних напрямків розвитку систем теплопостачання визначено планування теплопостачання, розроблення та реалізація схем теплопостачання міст та інших населених пунктів України, строк дії яких має бути не менше 5-7 років на основі оптимального поєднання централізованих та автономних систем теплопостачання.

Опосередковано обов'язковість розробки схем теплопостачання впливає з вимог статті 26 Закону «Про теплопостачання» [4], згідно з якою проектування, будівництво, реконструкція об'єктів у сфері теплопостачання здійснюються на основі схем теплопостачання.

Але, на практиці ця законодавча вимога не виконується, про що свідчить замала кількість затверджених і погоджених схем теплопостачання. Так, в Реєстрі Міністерства розвитку громад та територій України, що розміщений на його офіційному сайті [15], станом на жовтень 2021 р. міститься інформація про погодження схем теплопостачання лише 27 міст України.

Однією з причин того, що розробка схем теплопостачання не набула масового характеру є велика вартість її розробки.

Враховуючи те, що схема теплопостачання є документом, який деталізує напрямки розвитку теплозабезпечення населеного пункту, доцільно розглянути питання фінансування відповідних робіт з залученням коштів Державного фонду регіонального розвитку.

Тобто, одним з напрямків активізації інвестиційної діяльності може стати перехід до середньострокового планування інвестиційної діяльності, підвищення статусу схеми теплопостачання, а саме – встановлення вимог до обов'язковості її розробки і виконання.

Друге. Наступна проблема – складність розробки, обґрунтування і затвердження інвестиційних програм. Згідно з встановленими порядками [10-12] при складанні інвестиційної програми готуються і розробляються наступні матеріали:

- висновки щодо необхідності впровадження інвестиційної програми;
- обґрунтування інвестиційних витрат за їх складовими;
- аналіз впливу результатів реалізації програми на структуру тарифу;
- техніко-економічне обґрунтування необхідності, доцільності та першочерговості впровадження заходів;

- визначення строку окупності та економічного ефекту від впровадження заходів інвестиційної програми (у випадку неможливості – надаються обґрунтовані пояснення);

- аналіз можливих альтернативних технічних рішень;

обґрунтування вартості запланованих заходів з наданням комерційних пропозицій (не менше двох).

В обов'язковому порядку до складу інвестиційної програми включаються зобов'язання суб'єкта господарювання щодо досягнення наступних очікуваних результатів:

зниження питомих витрат, а також втрат ресурсів;

забезпечення технологічного обліку постачання теплової енергії;

забезпечення якості послуг у сфері тепlopостачання;

підвищення екологічної безпеки та охорони навколишнього середовища;

Для об'єктів нового будівництва надається затверджений замовником зведений кошторисний розрахунок вартості будівництва об'єкту, та відомості ресурсів до нього та копія звіту щодо проведення експертизи проєктів будівництва.

Підготовка такого масиву інформації сама по собі ускладнює планування інвестиційної діяльності. Додатково ускладнює розробку інвестиційної програми вимога щодо планування окремих заходів :

за видами господарської діяльності (виробництво, транспортування, постачання);

за джерелами фінансування (амортизаційні відрахування, чистий прибуток, залишкові кошти, позикові кошти);

за впливом на економічні показники діяльності (зниження питомих витрат, забезпечення технологічного обліку ресурсів, розвиток інформаційних технологій тощо).

В подальшому підготовлена згідно з встановленими вимогами інвестиційна програма у вигляді сукупності таблиць [10-12] затверджується підприємством-розробником, але обов'язковим є її погодження з власником (як правило – з органом місцевого самоврядування) [12], а якщо підприємство є ліцензіатом НКРЕКП, затверджена і погоджена інвестиційна програма додатково надається для схвалення національному регулятору [10].

В процесі розгляду інвестиційних програм на рівні органів місцевого самоврядування уповноважений орган зокрема перевіряє [12]:

обґрунтування необхідності та доцільності проведення робіт, закупівлі основного обладнання, матеріалів, апаратного та програмного забезпечення, залучення кредитних та інших коштів, окремо по кожному заходу інвестиційної програми, включаючи строк окупності та визначення економічного та соціального ефекту від упровадження зазначених заходів інвестиційної програми, результативних показників;

обґрунтування вартості запланованих заходів, що передбачені інвестиційною програмою;

визначення джерел фінансування інвестиційної програми, розрахованих відповідно до структур тарифів та інших надходжень на планований період.

Але, при цьому не встановлюється жодних критеріїв обґрунтованості, наприклад щодо строку окупності чи величини економічного ефекту. Тобто, така перевірка носить досить формальний і суб'єктивний характер. Необхідним є тільки повнота надання матеріалів.

Великий обсяг підготовчої роботи і складність форм інвестиційної програми призводить до того, що згідно даних річних звітів НКРЕКП [5] в 2018 р. до національного регулятора надійшло 53 проекти інвестиційних програм, з них було схвалено тільки 22. В 2019 р. надійшла 41 заява, але було прийнято тільки 18 постанов про схвалення. Аналіз постанов НКРЕКП про схвалення інвестиційних програм показує, що типовим є прийняття відповідної постанови за декілька місяців до кінця планового періоду. Так, у 2019 р. з 18 схвалених інвестиційних програм 9 були прийняті тільки у другому півріччі планового періоду [5].

Практика, що склалася є аргументом на користь суттєвого спрощення процедури узгодження і затвердження інвестиційних програм. Таке штучне, адміністративне стримування інвестиційної активності призводить до накопичення проблем в сфері теплопостачання.

Третє. Обмежує і ускладнює формування інвестиційних програм сформульовані в нормативних актах вимоги до ефективності окремих заходів:

а) прийняття рішень щодо включення в інвестиційну програму окремого заходу залежить виключно від наявності економічного ефекту у постачальника послуг (підприємства теплопостачання);

б) економічний ефект, що отримує споживач послуги з теплопостачання, не є підставою для включення заходу до інвестиційної програми;

в) наявність екологічного, бюджетного або соціального ефекту не є підставою для включення заходу до інвестиційної програми.

Недоцільність застосування для обґрунтування інвестиційної програми тільки критерію економічної ефективності у виробника ілюструється двома прикладами.

Приклад 1. Згідно з вимогами Порядку [12] інвестиційна програма повинна містити зобов'язання суб'єкта господарювання щодо досягнення очікуваних результатів реалізації інвестиційної програми у сфері ліцензованої діяльності та надання комунальних послуг, зокрема щодо:

забезпечення якості послуг у сфері теплопостачання;

підвищення екологічної безпеки та охорони навколишнього середовища;

покращення стану охорони праці.

Усі ці зобов'язання дозволяють отримати соціальний та/або екологічний ефект, але ні яким чином не пов'язані з економічною ефективністю діяльності постачальника теплоенергії.

Приклад 2. Встановлення приладів обліку спожитої теплоенергії, або встановлення індивідуальних теплових пунктів в житлових будинках є економічно вигідними виключно для споживача послуг, тому що дозволяють економити на сплаті послуги з теплопостачання.

При впровадженні таких заходів підвищується задоволення споживачів якістю послуг, отримується певний екологічний ефект (внаслідок зменшення попиту на теплову енергію). На регіональному і державному рівні такі заходи призводять до бюджетного ефекту – зменшення розміру витрат населення на послуги з теплопостачання призводить до зменшення бюджетних витрат на виплату субсидій незаможним побутовим споживачам.

Але, для підприємства теплоенергетики такі заходи тільки погіршують економічні показники діяльності: внаслідок економії теплоенергії у споживача постачальник зменшує обсяг діяльності з відповідними негативними економічними наслідками.

Таким чином, при прийнятті рішень про включення до інвестиційної програми окремого заходу потрібно враховувати результат від його впровадження, який не завжди пов'язаний з отриманням економічного ефекту.

Принаймні, можливі два критерія відбору заходів:

досягнення соціального, бюджетного та/або екологічного ефекту – підвищення якості та/або надійності теплопостачання та/або зменшення бюджетних витрат на дотації населення для сплати комунальних послуг; підвищення екологічної безпеки та охорони навколишнього середовища; покращення стану охорони праці. При цьому підприємство теплопостачання не отримує ніяких економічних вигід.

отримання економічного ефекту у підприємства теплопостачання, за рахунок чого можуть бути або знижені тарифи на теплоенергію, або зменшений обсяг фінансової допомоги, що надається комунальному підприємству з відповідного місцевого бюджету.

Четверте. Суттєво ускладнює виконання інвестиційної програми також діючий порядок контролю виконання інвестиційної програми.

Обов'язковою є вимога щодо відповідності запланованих сум на реалізацію окремих заходів фактичному рівню: при відхиленні фактичної

вартості робіт, закупівлі обладнання, матеріалів більш ніж на 5 % ліцензіати обласних державних адміністрацій повинні вносити зміни до інвестиційної програми [12].

Обов'язковою також є відповідність фактично витрачених сум плановому рівню не в цілому по програмі, а в розрізі окремих розділів і джерел фінансування.

У випадках відхилення фактичних витрат від запланованого рівня необхідним є внесення змін до інвестиційної програми, що передбачає процедури підготовки обґрунтування, затвердження і погодження в установленому порядку цих змін.

У зв'язку з цим пропонується змістити акценти державного контролю. Замість контролю окремих складових витрат інвестиційної програми необхідно зосередитись на досягненні кінцевих результатів.

П'яте. Наступний недолік державного регулювання інвестиційної діяльності пов'язаний з порядком фінансування інвестиційних програм виключно через спеціальний рахунок [4; 13].

Діючим порядком [4; 13] передбачено, що:

ліцензіати з коштів, що надходять на їх поточні рахунки, щоденно перераховують на спеціальний рахунок кошти в обсязі, передбаченому в установлених тарифах для виконання інвестиційних програм;

власниками коштів на спеціальному рахунку є ліцензіати;

ліцензіати зобов'язані використовувати кошти із спеціального рахунка виключно для виконання інвестиційних програм згідно з графіком на планований та прогнозний періоди;

використання зазначених коштів у будь-яких інших цілях забороняється.

Позитивним є те, що кошти зі спеціального рахунку можуть бути використані виключно для фінансування інвестиційних програм, тобто не

можуть бути джерелом погашення боргових зобов'язань підприємства, не пов'язаних з інвестиційною діяльністю.

Негативним є те, що акумулювання коштів на спеціальному («інвестиційному») рахунку здійснюється відповідно до нормативів, які визначаються виходячи з структури собівартості, яка передбачалась при затвердженні тарифу на теплоенергію. Ці нормативи розраховуються виходячи з планових обсягів діяльності з виробництва, транспортування і постачання теплоенергії (відповідно до яких були обґрунтовані тарифи). При невідповідності фактичних обсягів діяльності запланованому рівню фактичні перерахунки на спеціальний рахунок не відповідають запланованим в інвестиційній програмі.

Тобто, фінансування інвестиційної програми залежить від кліматичних умов: при більш високій температурі протягом опалювального сезону зменшується споживання теплоенергії і, відповідно, зменшується обсяг відрахувань для фінансування інвестиційної діяльності.

Згідно з річними звітами НКРЕКП [5] в 2020 р внаслідок зменшення корисного відпуску теплоенергії на 6,3 % (у порівнянні з 2019 р.) фактичні джерела фінансування інвестиційної програми 20 підприємств теплопостачання зменшились (у порівнянні з планом) на 62,6 млн грн, у тому числі за рахунок зменшення амортизаційних відрахувань – на 37,9 млн. грн.

Аналогічною була ситуація і в 2019 р.: внаслідок зменшення корисного відпуску теплоенергії відрахування коштів до «інвестиційних» рахунків у 18 підприємств теплопостачання зменшилось на 86,5 млн грн, у тому числі амортизації – на 37,9 млн грн [5].

Усе це свідчить про необхідність зміни порядку перерахування коштів на інвестиційний рахунок. Оновлений порядок повинен забезпечувати перерахування на спеціальний рахунок усієї нарахованої амортизації.

Шосте. Враховуючи «знецінення» амортизаційних відрахувань, як джерела фінансування інвестиційних програм необхідним є проведення

переоцінки вартості основних засобів у відповідності до вимог Національних стандартів з бухгалтерського обліку і перехід на облік основних засобів за ринковою (сучасною) вартістю.

Така переоцінка підвищить інвестиційні ресурси підприємств комунальної теплоенергетики, але неминуче призведе до зростання тарифів на теплоенергію. Запобігти такому зростанню (чи зменшити зростання) можливо за рахунок надання податкових пільг з податку на прибуток та плати за землю, які сплачуються до бюджетів місцевих громад, тобто засновникам (власникам) цих підприємств.

Доцільність таких податкових пільг обґрунтовується тим, що практично усі органи місцевої влади-власники комунальних підприємств теплопостачання у складі своїх бюджетів передбачають кошти на фінансову допомогу цим підприємствам. При наданні таких податкових пільг недоотримання податкових надходжень до місцевих бюджетів може бути компенсоване зменшенням обсягів фінансової допомоги, яка надається комунальним підприємствам теплопостачання.

Усі ці недоліки діючого механізму державного регулювання інвестиційної діяльності суттєво гальмують цю діяльність. В цьому принципова відмінність української практики від практики розвинених країн, де провадиться активна політика стимулювання інвестиційної діяльності.

ВИСНОВКИ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ

Підсумовуючи аналіз діючого механізму державного регулювання інвестиційної діяльності підприємств теплопостачання можна запропонувати наступні напрямки спрощення державного регулювання інвестиційної діяльності підприємств теплопостачання – табл. 3.

Напрямки вдосконалення державного регулювання інвестиційної діяльності підприємств теплопостачання

Напрямок вдосконалення	Сутність
1	2
1. Перехід підприємств теплопостачання від короткострокового до середньо- і довгострокового планування інвестиційної діяльності	Підвищення статусу схем теплопостачання населених пунктів. Надання такому документу статусу обов'язкового. Річна інвестиційна програма повинна розроблятися виключно як складова цієї схеми. Для підвищення зацікавленості місцевих громад в розробці схем теплопостачання необхідним є розробка механізму залучення на ці цілі коштів Державного фонду регіонального розвитку
2. Спрощення процедури розгляду, затвердження і схвалення проектів інвестиційних програм, відмова від подання додаткових матеріалів, надлишкових обґрунтувань, експертиз тощо	Спрощений порядок погодження інвестиційної програми передбачає: - скорочення переліку обґрунтовуючи документів; - декларування наміру здійснення інвестиційної діяльності з визначенням економічної (або іншої) ефективності в цілому по інвестиційній програмі; - періодична звітність перед власником (територіальною громадою) про хід виконання інвестиційної програми; - постійний моніторинг виконання інвестиційної програми, при необхідності – корегування переліку заходів та/або обсягу і джерел фінансування (без перезатвердження інвестиційної програми); - оцінка власником виконання інвестиційної програми та ефективності реалізованих заходів
3. Розширення критеріїв оцінки доцільності включення до інвестиційної програми окремих заходів	При затвердженні заходів, що включаються до інвестиційної програми враховується не тільки економічний, а й соціальний, екологічний і бюджетний ефект
4. Спрощення процедури контролю виконання інвестиційних програм	Відмова від контролю виконання кожного окремого заходу ІІІ за видами діяльності та джерелами фінансування. Відмова від корегування ІІІ при відхиленні вартості окремого заходу. Встановлення контролю за виконанням ІІІ в цілому
5. Вдосконалення порядку акумулювання коштів на спеціальному (інвестиційному) рахунку, збільшення відрахувань до цього рахунку	Встановлення нормативу відрахувань до спеціального рахунку з урахуванням фактичного обсягу виробництва (транспортування, постачання) теплоенергії. Проведення переоцінки вартості основних засобів згідно з вимогами Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби», що дозволить підприємствам збільшити суми нарахованої амортизації

1	2
6. Надання податкових пільг з податку на прибуток комунальних підприємств і з податку на землю	Звільнення від земельного податку і податку на прибуток комунальних підприємств на період до стабілізації фінансового стану підприємств теплопостачання

Реалізація запропонованих напрямків потребує внесення змін до наступних нормативно-правових актів – табл. 4.

Таблиця 4

Пропозиції щодо вдосконалення нормативно-правових актів в сфері регулювання інвестиційної діяльності

Нормативно-правовий акт	Сутність змін, що пропонуються
1	2
Закон України «Про теплопостачання» [4]	Положення щодо обов'язковості розробки схем теплопостачання; Зміна порядку розрахунку нормативу перерахування коштів на спеціальний рахунок
Порядок розроблення, погодження та затвердження інвестиційних програм суб'єктів господарювання у сфері теплопостачання, ліцензування діяльності яких здійснюють Рада міністрів Автономної Республіки Крим, обласні, Київська та Севастопольська міські державні адміністрації [12] Порядок здійснення контролю за виконанням інвестиційних програм у сферах теплопостачання, централізованого водопостачання та водовідведення [14]	Норми щодо спрощення порядку погодження інвестиційної програми: - скорочення переліку обґрунтовуючих матеріалів; - декларування намірів здійснення інвестиційну діяльність з визначенням в цілому по інвестиційній програмі економічної та/або екологічної, соціальної, бюджетної ефективності; - встановлення спрощеної процедури корегування переліку заходів та/або обсягу і джерел фінансування (без перезатвердження інвестиційної програми) - відмова від контролю виконання кожного окремого заходу ІІІ за видами діяльності та джерелами фінансування. - відмова від корегування ІІІ при відхиленні вартості окремого заходу. - встановлення контролю за виконанням ІІІ в цілому
Порядок зарахування коштів на поточні рахунки із спеціальним режимом використання для проведення розрахунків за інвестиційними програмами, використання зазначених коштів і	Зміна порядку розрахунку нормативу перерахування коштів на спеціальний рахунок

1	2
здійснення контролю за їх витрачанням у сфері теплопостачання [13]	
Податковий кодекс України [16]	Розширення переліку пільг з земельного податку. Надання пільг з податку на прибуток комунальних підприємств

Більш детальні та конкретні пропозиції щодо внесення змін до окремих нормативно-правових актів можуть бути надані фахівцями Науково-дослідного центру індустріальних проблем розвитку НАН України додатково.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Біла книга щодо трансформації централізованого теплопостачання в Україні: оцінка та рекомендації URL : https://energysecurityua.org/wp-content/uploads/2021/04/050G-DH_White-Paper_for_DEC-2021-02-02-UKR.pdf
2. Статистичний збірник «Житловий фонд України» 2017 рік URL : <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
3. Енергетичний баланс України за 2019 р. URL : http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2012/energ/en_bal/arh_2012.htm
4. Про теплопостачання. Закон України від 2 червня 2005 року № 2633-IV. URL : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2633-15>.
5. Річні звіти НКРЕКП. URL : <https://www.nerc.gov.ua/?id=11895>.
6. Асоціація міст України про підготовку до опалювального сезону: необхідно врегулювати питання глобальної заборгованості за газ та угод з «Нафтогазом», а також розблокувати рахунки теплопостачальних підприємств. URL : <https://kte.kmda.gov.ua/asotsiatsiya-mist-ukrayiny-propidgotovku-do-opalyuvalnogo-sezonu-neobhidno-vregulyuvaty-pytannya->

globalnoyi-zaborgovanosti-za-gaz-ta-ugod-z-naftogazom-a-takozh-rozblokovaty-rahunky-teplopostachalnyh/.

7. Про оплату населенням житлово-комунальних послуг у червні 2021 року. Експрес-випуск Державної служби статистики України. URL : <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

8. Про затвердження Ліцензійних умов провадження господарської діяльності у сфері теплопостачання. Постанова НКРЕКП від 22.03.2017 р. № 308. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0308874-17#Text>.

9. Про затвердження Змін до Ліцензійних умов провадження господарської діяльності у сфері теплопостачання. ПОСТАНОВА 07.07.2021 № 1085. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1085874-21#n100>.

10. Порядок формування інвестиційних програм ліцензіатів з виробництва електричної та теплової енергії на теплоелектроцентралях та когенераційних установках. Затверджено постановою НКРЕКП від 15 жовтня 2015 р. № 2585. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1367-15#n12>.

11. Порядок розроблення, затвердження, погодження, схвалення та виконання інвестиційних програм суб'єктів господарювання у сфері теплопостачання, ліцензування діяльності яких здійснює Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг. Затверджено постановою НКРЕКП від 31 серпня 2017 р. № 1059 (у редакції постанови НКРЕКП від 9 липня 2020 р. № 1297). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v1059874-17#Text>.

12. Порядок розроблення, погодження та затвердження інвестиційних програм суб'єктів господарювання у сфері теплопостачання, ліцензування діяльності яких здійснюють Рада міністрів Автономної Республіки Крим, обласні, Київська та Севастопольська міські державні адміністрації. Затверджено наказом Міністерства розвитку громад та територій України від 19 серпня 2020 р. № 191. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1024-20#Text>.

13. Порядок зарахування коштів на поточні рахунки із спеціальним режимом використання для проведення розрахунків за інвестиційними програмами, використання зазначених коштів і здійснення контролю за їх витрачанням у сфері теплопостачання. Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 0.10.2013 р. № 750. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/750-2013-п#n11>.

14. Порядок здійснення контролю за виконанням інвестиційних програм у сферах теплопостачання, централізованого водопостачання та водовідведення. Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 1 жовтня 2014 р. № 552. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/552-2014-%D0%BF>.

15. Перелік схем теплопостачання населених пунктів та регіональних програм модернізації систем теплопостачання. Міністерство розвитку громад та територій України. URL : <https://www.minregion.gov.ua/napryamki-diyalnosti/zkh/teplo-vodopostachannya-ta-vodovidvedennya/perelik-shem-teplopostachannya-naselenih-punktiv-ta-regionalnih-program-modernizatsiyi-sistem-teplopostachannya/>.

16. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.

*Аналітична записка підготовлена:
зав. сектором НДЦ ІПР НАН України,
к.е.н., доц. Котляровим Є.І.,
050-591-32-52
ekotlarov@i.ua*